

Miljøstyrelsens høringsnotat for NOVANA-programmet for 2023-27

---

1. Høringen	2
1.1 Læsevejledning	2
2. Hørings svar og Miljøstyrelsens bemærkninger	2
2.1 Generelle kommentarer til programmet	3
Delprogrammernes høringsbehandling	4
2.2 Delprogrammet for hav og fjord	4
2.2.1 Kemiske og fysiske målinger	4
2.2.2 Biologiske målinger og observationer	8
2.2.3 Havstrategiovervågning	11
2.3 Delprogrammet for sø	12
2.4 Delprogrammet for terrestriske naturtyper og arter	13
2.4.1 Overvågningens omfang og tilgængelighed af data	13
2.4.2 Overvågning af ederfugle	14
2.4.3 Overvågning i fuglebeskyttelsesområde F64	14
2.4.4 Overvågning af bifangst	14
2.5 Delprogrammet for miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevand (MFS) og punktkilder	15
2.5.1 Samarbejdet med Danske Regioner	15
2.5.2 Regnbetingede udledninger	16
2.5.3 Jordforureningskilder	17
2.5.4 Overvågning iht. Vandrammedirektivet	18
2.5.5 Kemisk tilstand i vandløb	19
2.5.6 MFS i det marine sediment	19
2.6 Delprogrammet for stoftransport og landovervågning (LOOP)	20
2.6.1 Analyser af N og P	20
2.7 Delprogrammet for grundvand	21
2.8 Delprogrammet for vandløb	22
2.8.1 Overvågning i henhold til habitatdirektivet	23
2.9 Delprogrammet for Luft	24

1. Høringen

Udkastet til programmet for Den Nationale Overvågning af Vandmiljø og Natur 2023-27 (NOVANA) blev den 6. juni 2023 sendt i offentlig høring. Fristen for angivelse af hørings svar var den 30. juni 2023. Høringen har været annonceret på Høringsportalen, og høringsbrevet blev desuden sendt direkte til 30 udvalgte eksterne interessenter bestående af myndigheder, organisationer og foreninger.

Der er modtaget hørings svar fra i alt 10 interessenter:

- Bæredygtigt Landbrug (BL)
- Danmarks Fiskeriforening (DFPO)
- Danmarks Jægerforening (DJF)
- Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF)
- Dansk Industri
- Danske Regioner (DR)
- Landbrug & Fødevarer (LF)
- Kommunernes Landsforening (KL)
- Tænketanken Hav (TTH)
- WWF Verdensnaturfonden (WWF)

Miljøstyrelsen takker for de modtagne hørings svar.

1.1 Læsevejledning

Alle hørings svar er gennemgået, og hvert delprogrammes fagkoordinationsgruppe har haft mulighed for at kommentere de modtagne hørings svar. Høringsnotatet er således inddelt efter hvert enkelt delprogrammes besvarelse. Hørings svarene er gengivet i hovedtræk, og Miljøstyrelsens bemærkninger til de enkelte emner er anført i kursiv. Alle hørings svar kan findes i fuld længde på Høringsportalen.

I Miljøstyrelsens kommentering af hørings svarene henvises der til eksisterende lovgivning og øvrigt materiale som f.eks. vejledninger, hvor dette er relevant. Formålet hermed er at synliggøre sammenhængen mellem de endelige planer og det formelle grundlag, som planerne er baseret på.

Spørgsmål til høringsnotatet kan rettes til Miljøstyrelsens planlægnings- og styringssekretariat for NOVANA på pss@mst.dk.

2. Hørings svar og Miljøstyrelsens bemærkninger

Siden afslutningen på høringsperioden den 30. juni 2023 har delprogrammernes fagkoordinationsgrupper behandlet hørings svarene. Som resultat af høringsprocessen er der foretaget fire ændringer i programmet:

- For delprogrammet for sø er der foretaget en sproglig præcisering på opfordring af Bæredygtigt Landbrug. I tillæg hertil har delprogrammet på eget initiativ ændret Miljøstyrelsen har derudover rettet ”vandløb med dybder op til én meter” til ”vandløb hvori det er muligt at vade” af hensyn til overensstemmelse med den tekniske anvisning.
- For delprogrammet for MFS og punktkilder er der indsat tekstforslag fra Danske Regioner samt foretaget en rettelse fra mindre til mekaniske anlæg, jf. figur 6.4.1 i programmet. Derudover har programkoordinatorer hos MFS og punktkilder på eget initiativ ensrettet tabeller i kapitel 2 og 6.

2.1 Generelle kommentarer til programmet

Kommunernes Landsforening (KL) har genfremsendt høringssvaret til sidste programperiode (2017-2021) med kommentar om, at "KL har tidligere påpeget i høringssvar, at det samlede overvågningsprogram er væsentlig mindsket siden amterne blev nedlagt og overvågningen overgik til staten."

Miljøstyrelsens bemærkninger

Som også bemærket i høringsnotatet til sidste programperiode er den samlede økonomiske ramme, siden amternes overvågningsindsats overgik til staten, løbende blevet justeret som følge af det generelle statslige effektiviseringskrav og ministerielle budgettilpasninger, herunder realisering af synergier/stordrift ved sammenlægning af de tidligere amtslige overvågningsaktiviteter. I forbindelse med tilrettelæggelsen af NOVANA-programmerne, senest for perioden 2023-27, har der således været fokus på at sikre, at overvågningsprogrammet producerer de data, som de prioriterede nationale behov tilsiger. Endvidere har der været fokus på at gøre overvågningen mere omkostningseffektiv.

I forbindelse med udarbejdelsen af overvågningsprogrammet for 2023-27 er der blevet rejst et finansieringsbehov på ca. 154 mio. kr. Det bemærkes, at de 154 er et nettotal, der indeholde dels en større aktivitetsforøgelse, dels en række effektiviseringer og gevinster som skal realiseres i den kommende programperiode. Der er således- trods bevillingsforøgelsen – også indeholdt betydelige effektiviseringskrav i det nye program.

Miljøstyrelsen har fået tildelt bevilling til størstedelen, og er ved at afklare finansiering af mankoen. Tilførsel af det fulde finansieringsbehov vil bevirke, at den samlede ramme for programperioden udgør ca. 776 mio.kr.

Styrkelsen af NOVANA-programmet er sket på to fronter, dels meraktiviteter på delprogrammerne sø, vandløb, terrestriske naturtyper og arter samt hav og fjord, og dels i forhold til en række moderniseringstiltag vedr. bl.a. Digital naturovervågning (DNO), Integreret marin miljøovervågning (IMM), Workflow Management System (WMS) samt Metodeforenkling.

Det bemærkes, at omlægning af overvågningen først opnås med tilpasningen af NOVANA efter den kommende programperiodes afslutning i 2027 og først vil være fuldt implementeret ind i første kvartal 2029, da ændringerne først indføres gradvist fra 2023 og løbende over en seksårig periode.

Miljøstyrelsen vurderer, at styrkelsen gør det muligt at opnå så høj en grad af overensstemmelse med de retlige forpligtelser, som det er muligt med den nuværende faglige viden. Det er forudsat, at der derudover gennemføres en række nødvendige analyser og udviklingsprojekter, sådan at der kan sikres fremtidig fuld compliance i forhold til de gældende forpligtelser på længere sigt.

Bæredygtigt Landbrug (BL) har i deres høringssvar henvendt til delprogrammet for hav og fjord oplistet seks punkter. Flere af punkterne (2, 3 og 4) har karakter af generel meningstilkendegivelse og er således ikke direkte adresseret NOVANA-programmet 2023-27. Miljøstyrelsen har derfor afholdt sig fra at kommentere disse punkter.

Delprogrammernes høringsbehandling

2.2 Delprogrammet for hav og fjord

Følgende 6 organisationer har fremsendt bemærkninger til delprogrammet for hav og fjord:

- Tænk tanken Hav (TTH)
- Bæredygtigt Landbrug (BL)
- Danmarks Fiskeriforening (DFPO)
- WWF Verdensnaturfonden (WWF)
- Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF)
- Danmarks Jægerforbund (DJF)

2.2.1 Kemiske og fysiske målinger

Antallet af besøg på vandkemistationer

Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) bemærker, at ”der årligt udføres kemiske og fysiske målinger på 64-79 stationer i fjorde og kystvande hvilket betyder at ikke alle 109 vandområder inden for 1-sømilgrænsen besøges hvert år hvilket vi mener er en fejl, hvis man vil have et retvisende billede af udviklingen.”

Danmarks Jægerforbund (DJF) tilslutter sig ovenstående i deres hørings svar: ”Vi er bekendte med at Danmarks Sportsfiskerforbund har afgivet hørings svar til programmet. Deres indsendte bemærkninger har vores opbakning. Særligt ønsker vi at fremhæve deres kommentarer til afsnit 2 om delprogrammet for hav og fjord, hvor det angives, at der er behov for en udvidet overvågning i de kemiske og fysiske målinger for at få et retvisende billede.”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Den pelagiske overvågning af fysiske og kemiske parametre relateret Vandrammedirektivet (VRD) består af 29 stationer, der overvåges hvert år (kontrolovervågning) og 85 stationer, der overvåges hvert andet år (operationel overvågning). Der er således i løbet af programperioden overvågning i alle 109 VRD-vandområder. Herudover forventes denne overvågning ifm. VRD-tilstandsvurderinger at blive suppleret med satellitbaserede målinger af bl.a. klorofyl og lys samt understøttende modelbaserede data. Således pågår der i Miljøstyrelsen pt. et udviklingsarbejde knyttet til NOVANA 2023-27, det såkaldte IMM-projekt (Integreret Marin Miljøovervågning), med henblik på at implementere nyere teknologi i overvågningen, herunder brug af satellitbaserede data og anvendelse af marin økosystemmodellering.

Den generelle langtidsudvikling vurderes på baggrund af kontrolovervågning og operationel overvågning suppleret med årlig havstrategiovervågning. Vurderingerne bliver således baseret på overvågning, der er fordelt geografisk og typemæssigt på fjorde, kystvande og mere åbne havområder, og omfatter typisk stationer med lange tidsserier.

Antallet af besøg på åbentvandsstationer

Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) bemærker, at der overvåges seks gange årligt (månedligt februar-marts og juli-oktober) på 18 stationer uden for 1-sømilegrænsen. DSFF bemærker desuden, at Miljøstyrelsen ikke måler under den sene del af forårsopblomstringen, hvilket DSFF finder

besynderligt. DSFF håber derfor, at overvågningsvinduet for disse stationer vil blive udvidet til også at indeholde perioden fra april til og med juni.

Miljøstyrelsens bemærkninger

De nævnte 18 stationer uden for 1-sømilegrænsen tjener i udgangspunktet to formål. Dels er stationerne i mere åbne områder i Kattegat, Bælthavet og Østersøen en del af iltsvindsovervågningen (juli-oktober). Dels foretages denne overvågning for at kunne vurdere ophavet til næringsstofferne i de indre danske farvande (fx Jyllandsstrømmen), og til at vurdere vinterens næringsstofniveauer i relation til forårsopblomstringen. Derudover er der i regi af både vandramme- og havstrategidirektiv placeret stationer uden for 1 sømilsgrænsen, som overvåges 24 gange om året (herunder Ålborg Bugt, Kattegat ved Anholt og ved Gniben, Arkonabassinets i Østersøen), hvor overvågningen således dækker hele perioden med forårsopblomstring.

Antallet af iltsvindsstationer

Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) mener ikke, at ”dækningen af iltmålinger er tilstrækkelig, da der kun måles iltindholdet hver 14. dag” og ifølge DSFF på relativt få stationer. DSFF mener, at ”mange af disse stationer er placeret for langt fra kysterne til at måle de lokale tilfælde af iltsvind, der forekommer på lavere vand”. DSFF bemærker, at ”udvikling af teknologien til måling af ilt betyder, at det i dag er muligt at måle ilt kontinuerligt over hele døgnet”. Desuden bemærker DSFF, at udstyret til at lave disse målinger er faldet i pris. ”Idet vandets iltindhold vil kunne være med til at forklare tilstanden på nogle af de biologiske kvalitetselementer, der undersøges”, og er et mål for, om der er grundlag for målopfyldelse i vandområderne, mener DSFF, at ”kontinuerlig måling af iltindholdet skal være en del af prøvetagningsprogrammet i alle vandområder og på flere kystnære stationer”. Ifølge DSFF gør klimaforandringer, at iltsvindet optræder tidligere, samt at det varer i længere tid. Derfor mener DSFF, ”det vil være relevant at starte undersøgelserne af iltsvind i maj måned for de mest pressede havområder, hvor iltsvindet optræder først, og så lade undersøgelserne fortsætte til november, da det også er dokumenteret at vi ser iltsvind helt hen i denne periode”.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Som en del af NOVANA 2023-27 gennemføres en omfattende overvågning af iltsvind i de indre danske farvande. I iltsvindsperioden juli til og med november omfatter programmet op til 180 stationer, hvor der måles ilt ca. hver 14. dag, og det er datagrundlagt for de fire månedlige, landsdækkende iltsvindsrapporter, som Aarhus Universitet og Miljøstyrelsen offentliggør i august-november. For at tage højde for geografiske variationer i hvornår iltsvindet forventeligt starter samt varigheden af iltsvindet, påbegyndes overvågningen tidligere eller forlænges i relevante områder. Dette betyder fx, at den supplerende iltsvindsovervågning i Limfjorden starter allerede i juni, og i andre områder er der enkelte stationer, hvor den supplerende overvågning påbegyndes i april eller maj. Iltsvindsovervågningen fortsættes målrettet, så længe der er iltsvind i et område, dvs. at overvågning først afsluttes, når det sidste iltsvind er konstateret ophørt, også selvom iltsvindet er fortsat hen over et årsskifte.

Knyttet til NOVANA 2023-27 pågår der i Miljøstyrelsen pt. et udviklingsarbejde, det såkaldte IMM-projekt (Integreret Marin Miljøovervågning), mhp. at implementere nyere teknologi, herunder brug af målebøjer til kontinuert logning af blandt andet ilt samt anvendelse af marin økosystemmodellering.

Etablering af repræsentative, naturvidenskabelige referenceområder i alle farvande

WWF Verdensnaturfonden (WWF) anbefaler ”som et vigtigt led i den marine overvågning, at der etableres repræsentative, naturvidenskabelige referenceområder i alle farvande – og særligt vigtigt i farvande, hvor der udøves bundslæbende fiskeri”. WWF mener, at ”naturvidenskabelige referenceområder kan være et uvurderligt værktøj til at overvåge denne slags påvirkninger og til at frakoble påvirkning fra henholdsvis fiskeri og andre påvirkninger som eutrofiering, følger af klimaforandringer m.m.”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen lægger til grund, at der med naturlige referenceområder som et redskab til understøtning af overvågningen af betydningen af presfaktorer menes delområder af vandområder/farvandsområder, som er fri for påvirkning fra presfaktorer, der har indflydelse på miljøtilstanden i pågældende områder.

Miljøstyrelsen bemærker hertil, at sådanne referenceområder kan have sin relevans for visse presfaktorer fx fiskeri, hvorimod andre vand- og luftbårne presfaktorer som næringsstoffer og Miljøfarlige Forurenende Stoffer (MFS) samt klima for en stor dels vedkommende typisk sker fra store afstande eller globalt, og påvirkninger herfra er ikke mulige at isolere fra et eventuelt udpeget referenceområde som en del af et vandområde/farvandsområde.

Der er i forbindelse med aftale om havplanen i juni 2023 politisk vedtaget at øge andelen af strengt beskyttede områder friholdt for bl.a. fiskeri med bundslæbende redskaber. Overvågning af allerede planlagte udpegninger af sådanne områder i både Nordsøen, Kattegat og Østersøen er påbegyndt både i og uden for NOVANA-regi.

Endvidere fremgår af vandområdeplanerne 2021-2027, at det for at opfylde miljømålene i kystvandene ”er planlagt at udlægge en trawlfri zone i Bælthavet, som omfatter Lillebælt, Storebælt, Smålandsfarvandet, Langelandsbælt og Sydfynske Øhav, hvor fiskeri med alle bundslæbende fiskeredskaber (snurrevod, bundtrawl og muslingeskrob) og flydetrawl planlægges at blive forbudt. Den trawlfri zone vil kunne skabe et sammenhængende beskyttet område på ca. 6.000 km², svarende til 5,7 % af Danmarks samlede havareal. Den trawlfri zone etableres for at bidrage til at skabe et bedre havmiljø. Fiskeri med skånsomme redskaber, som garn, ruser og tejner, frem for fiskeri med bundtrawl og andre bundslæbende redskaber, forventes at ville føre til mindre forstyrrede bundhabitater, hvor fisk, f.eks. torsk, vil have bedre gyde- og opvækstforhold og mulighed for at finde ly. Samtidig forventes også en generel forbedring af biodiversiteten i området, da dyr og planter vil have forbedrede betingelser for at overleve. Det videre arbejde med etablering af en trawlfri zone afventer Fiskerikommissionens rapport¹ der er planlagt at foreligge 1. oktober 2023.”

Næringsstofundersøgelser i sediment

Bæredygtigt Landbrug (BL) opfordrer til hyppigere undersøgelser af fjordenes sediment.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Overvågningen af bl.a. næringsstoffer i havbundssediment er i NOVANA 2023-27 udbygget i forhold til tidligere. Frekvensen af denne overvågning er hvert sjette år for den enkelte station. Frekvensen er fastsat på baggrund af, at ændringer i sedimentets puljer af næringsstoffer generelt foregår langsomt, så det tager adskillige år, før en evt. ændring forventes at kunne registreres.

---

¹ <https://fvm.dk/nyheder/nyhed/nyhed/fiskerikommissionen-fremrykkes-til-1-oktober-2023>

Fosforudledning fra vådområdeprojekter

Bæredygtigt Landbrug (BL) bemærker, at "lavbundsjord er den næststørste bidrager til diffust tab af fosfor til vandmiljøet." BL bemærker, at "marker på lavbundsjord kan blive så våde, at jernoxider går i opløsning og ikke længere kan holde på fosforen, så den bliver udvasket i opløst form ("fosformobilisering)". Det ses ved vådlægninger, bemærker BL.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen har stort fokus på risiko for tab af fosfor til vandmiljøet ved vådlægning af lavbundsarealer, hvorfor der er krav om en teknisk forundersøgelse af vådområder og lavbundsprojekter.

Ved vådlægning af lavbundsarealer vil der eventuelt kunne opstå et midlertidigt tab af fosfor, men over tid vil der være en fosfortilbageholdelse. Der er dog stor variation i tilbageholdelsen af fosfor, jf. en nylig AU/DCE rapport², hvor der er set på tab og tilbageholdelse af fosfor i perioden 2018-2021.

I forbindelse med den tekniske forundersøgelse bliver blandt andet risikoen for midlertidigt fosfortab kvantificeret ved hjælp af det såkaldte "P-regneark"³.

P-regnearket bliver løbende opdateret med ny viden. Ny version bliver tilgængelig i 2023. I forbindelse med den tekniske forundersøgelse synliggøres både effekter og konsekvenser af projektet i forhold til både natur-, miljø- og klimamål.

De beregnede værdier for evt. risiko for midlertidigt fosfortab indgår således i den samlede vurdering af projekterne, hvor der samtidig ses på evt. fosforfølsomhed i nedstrømsliggende vandområder. På baggrund af den samlede vurdering ses på, om det er nødvendigt med en evt. tilpasning af projekterne for at reducere risikoen for fosfortab. Ved godkendelsen af et vådområdeprojekt sikres det, at projektet ikke medfører forøget fosforudledning, der har en negativ effekt på omgivelser.

BL finder endvidere, at der bør være fokus på fokus på udledning i den periode, hvor der er fosforbegrænsning i vandmiljøet, og at genindførelse af mere vintersæd og afskaffelse af de målrettede efterafgrøder vil reducere afstrømningen af fosfor i de tidlige forårsmåneder.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Det vurderes, at bemærkningerne primært retter sig mod regulering af udledningen fra landbruget, herunder indsatsprogrammet i vandområdeplanerne – og dermed ikke mod sammensætning af NOVANA-programmet. I regi af vandplanlægningen gennemføres projekter med fokus på effekten af eventuelt at begrænse udledningen på visse tider af året, herunder hvilke virkemidler, der i så fald kan anvendes.

Inddragelse af klimaovervågning i NOVANA-programmet

Tænketanken Hav (TTH) bemærker, at "marine hedeølger er et stigende problem i Danmark og særligt på lavt vand". TTH kommenterer, at højere vandtemperaturer generelt vil betyde, at havmiljøet kan klare mindre pres fra fx næringsstoffer. Derfor anbefaler TTH, at "data om klima (fx pH og temperatur) inddrages i NOVANA-programmet – evt. som et samarbejde mellem de danske myndigheder, herunder med DMI".

---

² AU/DCE rapport nr. 513, 2022 "Overvågning af vådområder 2018-2019-2020-2021"

³ <https://mst.dk/natur-vand/vandmiljoe/tilskud-til-vand-og-klimaprojekter/kvaelstof-og-fosforvaadomraader/>

Miljøstyrelsens bemærkninger

Som det fremgår af programbeskrivelsen, findes der ikke EU- eller national lovgivning med konkrete anvisninger om overvågning af klimaeffekter. NOVANA-programmet er således ikke designet med særligt henblik på at understøtte en større samlet forståelse af klimaeffekter på vandmiljø og natur, men de enkelte delprogrammers bidrag til data vedrørende klimabetingede effekter på vandmiljø og natur er beskrevet overordnet under de enkelte delprogrammer, hvor det er relevant. Målinger af både vandtemperatur og, i mindre omfang, pH indgår dog i det marine NOVANA-program.

2.2.2 Biologiske målinger og observationer

Overvågning af biogene rev

Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) mener, at ”grunden til, at der endnu ikke er registreret biogene rev i Danmark, har været manglen på en definition”, og påpeger at denne definition nu er på plads. DSFF bemærker yderligere, at det fremgår af Miljøstyrelsens hjemmeside, at der står følgende om biogene rev: ”Det betyder, at der nu er en definition til brug for kortlægninger af havbunden, så revene på sigt kan blive beskyttet mod forstyrrelser og andre trusler”. Det undrer DSFF, at ”disse biogene rev ikke er en del af det nationale overvågningsprogram for vandmiljø og natur 2023-27 og i særdeleshed delprogrammet for hav og fjord”. DSFF mener, ”der er et stort behov for at opnå større viden om alle biogene rev i Danmark – både dem der er placeret i habitatområder men også dem der ikke er”. Derfor mener DSFF, at ”det er vigtigt, at undersøgelser af biogene rev indgår i NOVANA-programmet”.

Miljøstyrelsens bemærkninger

NOVANA 2023-27 omfatter ikke en overvågningsaktivitet, som direkte går på overvågning af biogene rev. Dog gennemføres der fladekortlægning af udbredelse og forekomst af dels habitatnatur i Natura 2000-områder, jf. habitatdirektivet, dels af havbundens naturtyper generelt, herunder særligt ifm. beskyttede områder, jf. havstrategidirektivet. Der er således kortlagt biogene rev i flere habitatområder. Data anvendes i regi af habitatdirektivet til vurdering af udbredelse af beskyttede habitatnaturtyper. I regi af havstrategidirektivet anvendes kortlægningen sammen med data fra den øvrige overvågning til at vurdere tab og forstyrrelse af havbundens habitater i hele det danske havområde og særligt ifm. beskyttede områder. Miljøstyrelsen er i færd med at undersøge, hvorledes biogene rev skal overvåges.

Overvågning af bundfauna

WWF Verdensnaturfonden (WWF) mener, at ”overvågningen af bundfauna er mangelfuld”. WWF henviser til artikel af McLaverty et al. (2023)⁴, hvori der blev foretaget en analyse af data fra 5.885 kystnære bundprøver og sidestillede data med data i høj resolution for bundsløbende fiskeri og miljøparametre. WWF gengiver, at formålet med denne artikel var at undersøge, ”hvordan presset fra fiskeri påvirker bundfauna i kystvande”. WWF beskriver, at ”resultaterne viste, at både abundans og artsrigdom var stærkt påvirket af pres fra bundsløbende fiskeri”. WWF beskriver ydermere, at analysen viste, at ”Benthic Quality Index fra vandrammedirektivet ligeledes var kraftigt påvirket”. McLaverty et al. (2023) fandt dog også, at ”indikatorer som AMBI, M-AMBI og Danish Quality Index (DKI) ikke responderede på denne påvirkning fra bundsløbende fiskeri”. Faktisk viser resultaterne fra McLaverty et al. (2023) ifølge WWF, at ”områder, som var allerhårdest påvirket af bundsløbende fiskerier, var klassificeret som områder med høj/god økologisk tilstand”. WWF beskriver, at ”det tyder på, at metoder til at overvåge økologisk tilstand under vandrammedirektivet ikke opfanger påvirkning

---

⁴ <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.117510>

fra bundsløbende fiskeri". WWF mener, at "dette er kritisk, og at der derfor arbejdes hurtigt og fokuseret på at udvikle bedre overvågningsmetoder til at overvåge fiskeriets påvirkning af bundfauna".

Tænketanken Hav (TTH) finder, at "overvågningen af bundfauna er mangelfuld". Derfor anbefaler TTH, at "NOVANA-programmet tilrettelægges, så det kan understøtte kravene i havstrategidirektivet om havbundens integritet". TTH mener, at "formålet bl.a. bør være at undersøge, hvordan presset fra fiskeri påvirker bundfauna i forskellige havbundstyper, både åbne havområder og kystvande". TTH bemærker, at "indikatorer som AMBI, M-AMBI og Dansk Kvalitets Indeks (DKI) ikke umiddelbart responderer på påvirkning fra bundsløbende fiskeri, og der bør derfor indsamles data, der kan understøtte en udvikling af et relevant fauna-indeks, som responderer på andre presfaktorer end eutrofiering, herunder fiskeri med bundsløbende redskaber". TTH mener, at "dette bl.a. kan betyde, at bundfauna også skal indsamles med andre metoder, som gør, at de sårbare arter oven på havbunden kommer med op i prøverne".

Miljøstyrelsens bemærkninger

Siden sidste programperiode er bundfaunaovervågningen blevet udvidet væsentligt. Denne inkluderer nu bundfaunaovervågning i alle vandområder under vandrammedirektivet samt i en række habitatområder, herunder overvågning af hårdbundsfauna på revforekomster. Frekvensen varierer fra ét år til hvert år i programperioden. Desuden overvåges der under havstrategidirektivet bundfauna på en lang række stationer i Nordsøen og i de indre danske farvande.

NOVANA er målrettet overvågningen af den generelle tilstand af natur og vandmiljø. Formålet med programmet er således ikke at undersøge eller kontrollere effekten af konkrete aktiviteter inden for vandområdet herunder effekten af fiskeri med bundsløbende redskaber.

Den i vandrammedirektivet anvendte tilstandsindikator for bundfauna, DKI, er en EU-interkalibreret bundfauna-indikator, som primært er knyttet til presfaktoren organisk materiale. Miljøstyrelsen er opmærksom på, at bundfaunaovervågningen og tilstandsindikatoren DKI ikke i tilstrækkeligt omfang er følsom og retvisende i forhold til at afspejle miljøeffekten af fysiske presfaktorer, herunder fiskeri med bundsløbende redskaber. Styrelsen har derfor igangsat en vurdering af, om den eksisterende overvågningsstrategi i kombination med det aktuelt anvendte DKI kan forbedres og blive mere operationel, så resultaterne i højere grad end nu kan adressere effekten af fysiske presfaktorer i de danske kystvande. Hvad angår bundfaunaarter, der lever oven på havbunden (epifauna), bliver de registreret under kortlægning af konkrete områders havbund, men Miljøstyrelsen har fokus på afklaring af, hvordan disse systematisk kan overvåges.

Effektmonitoring af vindmølle anlæg

Danmarks Fiskeriforening (DFPO) vil gerne overordnet sikre, "at forvaltning/lukning af havområder suppleres med en detaljeret Monitoring", så det kan dokumenteres, at forvaltning/lukning af havområder har den ønskede effekt. DFPO mener, at "reguleringer og lukninger, der ingen effekt har, skal undgås i de danske farvande, så flest mulige aktiviteter kan tillades, hvis de ikke påvirker".

DFPO påpeger, at monitoring af områder, hvor der opføres havvindmøller, mangler i overvågningen. DFPO påpeger desuden, at "med den udbygning, der er lagt op til for den danske EEZ på mellem 15 og 30 % af arealet, er det nødvendigt med kendskab til de ændringer møllefundamenter, transformatorstationer og kabler udgør på økosystemet og arterne i områderne".

Miljøstyrelsens bemærkninger

Det er ikke formålet med NOVANA-programmet, at det skal indsamle effektdata i forbindelse med etablering og drift af konkrete anlæg, fx havvindmøller. Formålet med delprogrammet for hav og fjord er at tilvejebringe repræsentativ viden om natur og miljøforhold i fjorde, kystvande og de åbne havområder. Denne viden anvendes til at vurdere og beskrive årsagssammenhænge og miljøtilstanden i fjorde, kystvande og de åbne havområder samt udviklingen i disse. Programmet skal herunder tilvejebringe viden om tilstand og udvikling i de marine naturtyper samt udbredelse og bestandsstørrelse af tilknyttede marine arter, med henblik på bl.a. at kunne vurdere bevaringsstatus for udpegede naturtyper og arter.

Det fremgår af ”Tillægsaftale om udbudsrammer for 6 GW havvind og Energiø Bornholm af 30. maj 2023”⁵, at der stilles øgede krav om, at koncessionshaver systematisk skal overvåge natur- og miljøeffekter af egen havvindmøllepark med udgangspunkt i en metodemæssig ramme fastlagt af myndighederne mhp. opsamling af viden. Monitorering skal begynde så tidligt som muligt for at sikre en ordentlig baseline. Overvågning og monitorering skal foregå løbende over hele parkens levetid i relevant omfang.

Data indsamlet i regi af NOVANA-programmet ligger offentligt tilgængeligt, og kan bruges af andre i effektvurderingen af havvind.

Beskyttede havområder

Tænketanken Hav (TTH) mener, at ”NOVANA-programmet bør afspejle den øgede aktivitet i den marine naturforvaltning med hensyn til at udpege beskyttede og strengt beskyttede havområder i Danmark”. TTH mener, at ”der bør iværksættes en overvågning (herunder med baseline og referenceområder), som kan gøre myndighederne i stand til at vurdere effekten af beskyttelsen, herunder også om de iværksatte beskyttelsestiltag er tilstrækkelige”. TTH mener desuden, at ”der vil være behov for data for at udpege 10 % strengt beskyttede havområder frem mod 2030, som lovet af regeringen i en politisk aftale med alle Folketingets partier”. TTH anbefaler derfor ”bedre overvågning af beskyttede og strengt beskyttede havområder, inkl. med baseline og referenceområder, for at kunne vurdere tiltagene i den marine naturforvaltning, jf. habitatdirektivet, fuglebeskyttelsesdirektivet og havstrategidirektivet”.

WWF Verdensnaturfonden vil ligeledes ”gerne flage, at Miljøministeriet allerede nu bør indtænke behovet for målrettet overvågning af beskyttede og strengt beskyttede områder (som beskrevet i regeringens aftaletekst for havplanen)”.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen har i dette NOVANA-program for hav og fjord generelt øget overvågningsaktiviteterne i forhold til de foregående programmer for så vidt angår overvågning relevant for beskyttede områder, det være sig i form af overvågning relateret marine naturtyper og artsovervågning samt kortlægning.

Hvad angår de strengt beskyttede områder, er der er i aftalen om havplanen af 7. juni 2023⁶ besluttet, at øge andelen af strengt beskyttede områder på havet fra ca. 4 pct. af havarealet i den gældende havplan til 8 % af havarealet i 2028 og 10 % streng beskyttelse, som skal være nået i 2030.

⁵<https://kefm.dk/Media/638211994684127079/Till%C3%A6gsaftale%20om%20udbudsrammer%20for%206%20GW%20havvind%20og%20Energi%C3%B8%20Bornholm%20FINAL.pdf>

⁶ <https://em.dk/media/19628/aftaletekst-danmarks-havplan.pdf>

Der er endnu ikke besluttet, hvorledes den øgede andel af strengt beskyttede områder overordnet skal overvåges. Det bemærkes, at Miljøstyrelsen allerede har påbegyndt overvågning, herunder kortlægning, af de i havplanregi nyudpegede planlagt beskyttede og strengt beskyttede områder.

Blue carbon

Tænketanken Hav (TTH) anbefaler, at "NOVANA-programmet designes, så der også indsamles data om havbunden, der kan bruges til at undersøge og kortlægge det samlede potentiale for kulstoflagring i marine og kystnære økosystemer og naturtyper i Danmark, herunder ålegræs, strandenge, blød bund, tang mv".

Miljøstyrelsens bemærkninger

I programmet for hav og fjord indgår der i kontrolovervågningen undersøgelser af havbundens organiske stofindhold og næringsstofpuljer, som udover at afspejle langtidsændringer i næringsstofbelastning og/eller -aflastning også kan udnyttes til at kvantificere havbundens indhold af kulstof. Desuden undersøges kulstofindhold i fytoplankton, mikrozooplankton og mesozooplankton. Miljøstyrelsen har ikke en målrettet overvågning af blue carbon (lagret kulstof i hav- og kystøkosystemer), dog kan data som indsamles gennem NOVANA-programmet bidrage til at opgøre dette.

2.2.3 Havstrategiovervågning

Tænketanken Hav (TTH) og Danmarks Jægerforening (DJF) har indsendt høringssvar, som bl.a. omhandler overvågningsaktiviteter, der knytter sig til havstrategiovervågningen, herunder overvågning af marsvin og zooplankton (TTH).

Styrelsens samlede bemærkninger til høringssvar, som knytter sig til havstrategiovervågningen kan ses herunder.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Som det fremgår af det fremlagte udkast til programbeskrivelse for "NOVANA. Det nationale overvågningsprogram for vandmiljø og natur 2023-27" gennemføres overvågningen i henhold til havstrategidirektivet efter det vedtagne overvågningsprogram "Danmarks Havstrategi II. Anden del. Overvågningsprogram", juli 2020. Dette overvågningsprogram, gældende for perioden 2021-2026, var inden vedtagelsen i 12 ugers offentlig høring. Denne del af overvågningsprogrammet har således ikke været omfattet af nærværende revision af det øvrige overvågningsprogram. Miljøstyrelsen har i høringsnotatet derfor ikke besvaret indkomne høringssvar vedr. havstrategiovervågningen.

Overvågningsprogrammet for Danmarks Havstrategi for den kommende periode forventes udsendt i offentlig høring primo 2026. De nu modtagne høringssvar vedrørende havstrategiovervågningen vil indgå i overvejelserne forud for udarbejdelse af udkastet til det kommende program.

2.3 Delprogrammet for sø

Der er kommet høringssvar fra Bæredygtigt Landbrug (BL) og Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) med bemærkninger relateret til delprogrammet for sø.

Bæredygtigt Landbrug (BL) foreslår præcisering af følgende sætning: ”fx hvor der er mange fredfisk eller hvor der ingen eller næsten ingen rovfisk er, kan være årsag til manglende målopfyldelse”, da det kan forstås således, at der kommer mange fredfisk, hvis der ingen rovfisk er.

Rettelse i programmet

Miljøstyrelsen er enig i, at sætningen bør ændres, da der står mere eller mindre det samme. Sætningen ændres, så der kun står ”En skæv sammensætning af forholdet mellem bestanden af rov- og fredfisk i en sø, kan være årsag til manglende målopfyldelse.”

Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) påpeger, at alt for få af søerne i Danmark indgår i en eller anden form for overvågning, og at ”der er et stort behov for at opnå større viden om dels alle søer, der er større end 1 hektar” samt dels søer med særlig stor naturværdi mellem 0 og 1 ha beliggende i eller uden for habitatområder tilhørende habitatnaturtypen lobeliesøer (habitatkode 3110), søer med små amfibiske planter (habitatkode 3130) eller kransnålalgesøer (habitatkode 3140).

Miljøstyrelsens bemærkninger

NOVANA-programmet for søer, i henhold til Vandrammedirektivet, tager udgangspunkt i bl.a. de størrelseskriterier, som er nævnt i basisanalysen og den gældende vandplan, hvilket er i tråd med Vandrammedirektivet. Antallet af søer og de forskellige udvælgelseskriterier i VP3 (2021-2027) er nævnt i programbeskrivelsen, og Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) har også gengivet kriterierne i høringssvaret. I forhold til den forrige VP2 (2015-2021) indgår der 132 ekstra søer i VP3, således at der overvåges væsentlig flere søer i NOVANA 2023-27 i forhold den forrige NOVANA periode. Det totale antal søer der overvåges i 2023-27 i henhold til Vandrammedirektivet er 986 søer. Dertil kommer at markant flere søer under 5 ha overvåges i henhold til habitatdirektivet sammenlignet med den forrige NOVANA periode. I TABEL 3.7 side 68 i programbeskrivelsen står oplyst, at cirka 905 søer mellem 1-5 ha og cirka 15.000 vandhuller under 1 ha overvåges i NOVANA 2023-27, hvor det tilsvarende antal i NOVANA 2017-21 var henholdsvis 205 søer mellem 1-5 ha og cirka 2.000 vandhuller under 1 ha.

Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) påpeger, at iltindholdet måles i for få søer, og at der er udviklet teknologi, der kan måle iltindholdet kontinuerligt. DSFF anbefaler, at iltindholdet kontinuerligt bør måles i alle søer i månederne juni til oktober.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen anerkender, at kontinuerlig iltmåling kunne være en god idé, men at det på nuværende tidspunkt, på trods af at iltudstyr (sensorer) er faldet i pris, stadig er relativt dyrt at have målebøjer ude i et stort antal søer. Ud over udgifter til indkøb og opsætning af automatiske målebøjer med iltensorer, vil der ligeledes skulle bruges ekstra ressourcer til løbende tilsyn og vedligehold af disse.

2.4 Delprogrammet for terrestriske naturtyper og arter

Der er kommet tre høringsvar, der vurderes at indeholde bemærkninger til delprogrammet for terrestriske naturtyper og arter. Det er høringsvar fra Kommunernes Landsforening (KL), Landbrug & Fødevarer (LF) samt Danmarks Jægerforbund (DJF).

Høringsvarene til delprogrammet for terrestriske naturtyper og arter berører emnerne:
Overvågningens omfang og tilgængelighed af data, Bifangst, Overvågning af ederfugle samt Overvågning af fuglebeskyttelsesområde F64.

2.4.1 Overvågningens omfang og tilgængelighed af data

Landbrug & Fødevarer (L&F) bemærker, at "overvågning af vand og natur er fuldstændig afgørende for at kunne følge effekten af forbedrende indsatser såvel som for at kunne beslutte både type og placering af sådanne". "Der er derfor et overordnet ønske fra L&F's side om en generel opgradering af overvågningsindsatsen". L&F bemærker desuden at "i forhold til overvågningsprogrammet for den terrestriske natur er det vigtigt, at programmet løbende tilpasses det stadig større fokus på indsatser og tiltag for natur og biodiversitet". "Det er afgørende, at eventuel ny regulering nationalt såvel som på EU-niveau samt nye forvaltningstiltag inden for natur- og biodiversitet hviler på et solidt fagligt grundlag, ligesom der også er et stort behov for opfølgning og monitorering af effekter af igangsatte forvaltningstiltag".

Kommunernes Landsforening (KL) anfører, at "den nationale overvågning af vandmiljøet er vigtig for kommunernes forvaltningsopgaver. KL hæfter sig ved, at amternes tidligere overvågning af natur og miljø overgik til staten ved kommunalreformen i 2007. Siden er det samlede overvågningsprogram reduceret væsentligt ligesom de kommunale behov er blevet nedprioriteret". KL mener desuden at "de fleste kommuner i dag mangler valide data til at gennemføre de nødvendige miljøvurderinger". "Med det udgangspunkt finder KL det positivt, at nogle delprogrammer udvides". "Det er afgørende for kommunerne, at udvidelsen målrettes kommunale behov og sikres ved at tilføre nye ressourcer til det samlede overvågnings-program". "KL finder det ikke hensigtsmæssigt hvis finansieringen sker gennem omprioritering, der fører til yderligere reduktion af andre relevante del-programmer".

Danmarks Jægerforbund (DJF) anfører, at "der ofte er stor forsinkelse på tilgængeligheden af data fra NOVANA programmet. Det gælder både præsentation af analyserne som selve publiceringen. Den langstrakte proces har indflydelse, når der arbejdes med de adaptive forvaltningsplaner. Vi mangler de nyeste data, når der skal udføres modelleringer. Vi ønsker, at det skal være de nyeste tilgængelige data der indgår i arbejdet, hvilket kræver at data behandles hurtigere end tilfældet er pt."

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen bemærker, at overvågningsprogrammet tager udgangspunkt i de gældende regler og direktiver og at programmet har fokus på at leve op til de retslige krav. Overvågningsprogrammet opdateres løbende med programrevisionen hvor fokus er at tilpasse programmet ift. evt. nye krav. Alle habitat- og fuglebeskyttelsesområder i Danmark indgår i NOVANA-programmet, og der er således tale om en betydelig overvågningsopgave. Når al data er indsamlet foretages en grundig kvalitetssikringsproces før data offentliggøres og bliver tilgængelige. Miljøstyrelsen tilstræber, at data offentliggøres hurtigst muligt.

2.4.2 Overvågning af ederfugle

Danmarks Jægerforbund (DJF) gør opmærksom på forpligtigelserne i forhold til forvaltningsplanerne for ederfugl, der forventes at træde i kraft i 2024. I planerne forpligtiges Danmark til at levere data, og man bør sikre at dette kan imødekommes. ”Det må ikke være mangel på data, der forhindrer den adaptive plan i at kunne implementeres”.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen bemærker, at ud over den planlagte overvågning af ederfugl under NOVANA har Miljøstyrelsen igangsat et projekt (Overvågning af ederfugl i Danmark 2023 i relation til adaptiv forvaltningsplan under AEWA) i samarbejde med DCE med fokus på indsamling af data relateret til den anbefalede overvågning i henhold til forvaltningsplanen for ederfugl.

2.4.3 Overvågning i fuglebeskyttelsesområde F64

Danmarks Jægerforbund (DJF) henviser til DCE's rapport nr. 203 side 15 vedr. overvågning af Ederfugle og anfører, at nogle overvågninger af ederfugle i nogle områder, ikke er placeret hensigtsmæssigt i forhold til fuglenes forekomster⁷. Uddrag fra rapporten: *Som pointeret af Clausen m.fl. (2019) skal man i den forbindelse være opmærksom på, at området i NOVANA-programmet næppe optælles på optimale tidspunkter i forhold til ederfugls forekomst i området, idet det noteres (citater): "Laursen m.fl. (1997) fremhæver et område syd for Als, som værende af international betydning for ederfugl, men området ligger øst for fuglebeskyttelsesområde nr. 64. Der er dog eksempler på forekomst af større flokke af ederfugl fra den ydre del af Flensborg Fjord ved Kragesand og Brunsnæs, dvs. inden for fuglebeskyttelsesområdet. Bedømt ud fra kortmaterialet i Laursen m.fl. (1997) forekommer de største antal i området i forårsperioden, en årstid hvor lokaliteten ikke overvåges i NOVANA-programmet"*

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen bemærker, at fuglebeskyttelsesområde F64 blev udvidet i december 2021 med BEK nr. 2091 af 12/11/2021, således at de arealer, som Danmarks Jægerforbund henviser til og som omtales i DCE's rapport nr. 203, er blevet inddraget i fuglebeskyttelsesområdet og dermed indgår i overvågningen fremadrettet. Mht. tidspunktet for overvågning bemærker Miljøstyrelsen, at DCE løbende justerer på overvågnings tidspunkter for at kunne tælle det maksimale antal rastende fugle.

2.4.4 Overvågning af bifangst

Danmarks Jægerforbund (DJF) bemærker, at ”overvågningen af bifangst af havdykænder kunne være langt mere ambitiøs”. Bifangst omtales i flere af havdykændernes internationale forvaltningsplaner som et problem, hvorfor vi finder det nødvendigt at der kommer øget fokus på emnet fra dansk side. Der er ikke noget der tyder på, at det er fugle i dårlig kondition der fanges i nettene, det er en generel risiko for alle havdykænderne i deres fødesøgning, at de fanges og drukner. Denne risiko er således også fælles for alle aldersklasser og begge køn. I NOVANA overvågningen fremgår det ikke, hvordan man vil overvåge bifangsterne.”

”Jægerforbundet ser gerne, at der ved indsamling af data på fugle der ender som bifangst, sker en kortlægning af arter, alder og kønssammensætning.”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen bemærker, at Fiskeristyrelsen er ansvarlig for bifangst herunder også overvågningen af denne. Der henvises derfor til Fiskeristyrelsen mht. dette.

---

⁷ <https://dce2.au.dk/pub/TR203.pdf>

2.5 Delprogrammet for miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevand (MFS) og punktkilder

Rettelse i programmet

Efter høringsperiodens afslutning er der foretaget en mindre rettelse i delprogrammets afsnit: Analyse ved mindre renseanlæg uden væsentlig industri er ændret til analyse ved mekaniske anlæg, da det har vist sig vanskeligt at finde nok egnede mindre renseanlæg uden væsentlig industritilledning. Strategien for indsamling af data til enhedstal for spredt bebyggelse fortsættes derfor uændret ift. programperioden 2017-21, og tekst og figurer er tilrettet derefter.

Seks hørings svar vurderes relevante for delprogrammet for MFS og punktkilder. Disse er fra

- Bæredygtigt Landbrug
- Danmarks Sportsfiskerforbund
- Dansk Industri
- Danske Regioner
- Landbrug & Fødevarer
- Tænketanken Hav

2.5.1 Samarbejdet med Danske Regioner

Danske Regioner (DR) ønsker en god dialog og gensidig orientering om resultater fra de overvågningsprogrammer, som udføres af forskellige myndigheder. DR mener, at jordforureninger bør indtænkes i overvågning af punktkilder, da jordforureninger beliggende i nærheden af overfladevand vil kunne påvirke vandkvaliteten negativt med forskellige miljøfarlige forurenende stoffer (MFS). DR opfordrer derfor til, at NOVANA programmet i højere grad gennemføres i et koordineret samspil med regionernes opgaver. ”Ikke kun på overfladevandområdet, men også på grundvandsområdet”.

DR slutter af med at foreslå, at der afslutningsvis indføres en specifik tekst som afslutning på kapital 6.1. ”Punktkildeovervågningen omfatter som nævnt ikke udledning af MFS fra jordforureninger. Regionerne har dog i 2021-2022 undersøgt indholdet af MFS i vand og sediment fra ca. 270 vandløbsstrækninger, som kan være påvirkede af udsivninger fra jordforureninger. Analyseresultaterne fra disse undersøgelser er alle indlæst i VanDa og ligger dermed tilgængelige ved udtræk fra Miljødata hos Danmarks Miljøportal.”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen er enige i vigtigheden af gensidig dialog og orientering og på den store fordel af, at data vedrørende undersøgelser for miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) udført af forskellige parter bliver gjort tilgængelige i de fælles offentlige databaser.

Det nationale overvågningsprogram er tilrettelagt med henblik på at tilvejebringe et generelt overblik over miljøtilstanden i vandområderne og følge udviklingen heri. NOVANA omfatter som udgangspunkt derfor ikke undersøgelser i forbindelse med konkrete udledninger, herunder undersøgelser i forbindelse med jordforureninger.

Den viden, som regionerne indsamler og udstiller i VanDa, kan inddrages i tilstandsvurderingerne af vandområderne, såfremt de lever op til kriterierne i bilag 4 i retningslinjerne for udarbejdelse af vandområdeplaner 2021-2027⁸.

---

⁸ <https://mim.dk/media/235112/retningslinjer-for-udarbejdelse-af-uv3.pdf>

Rettelse i programmet

Miljøstyrelsen kvitterer for DR's forslag om at indsætte en specifik tekst om regionernes undersøgelser af MFS i vand og sediment på en række vandløbsstationer i 2021 – 2022, og medtager budskabet i teksten i NOVANA programmet.

2.5.2 Regnbetingede udledninger

Landbrug og Fødevarer (LF) bemærker, at der ikke ser ud til at være planlagt en yderligere indsats i forhold til måling på regnbetingede udledninger i det nye program. LF mener, at det manglende kendskab til udledninger af NPO samt miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) fra disse udgør en udfordring, da det jævnligt er påvist, når målere opsættes, at både antal og omfang (m³) af overløb er groft underestimeret i indmeldinger i PULS-databasen.

Bæredygtig Landbrug (BL) finder det problematisk, at der kun måles på få RBU (regnbetingede udledninger) og anbefaler, at der foretages målinger på flere af RBU'er. BL finder det også bekymrende, at enhedstallene for NPO (kvælstof, fosfor og organiske stof) for punktkilder ikke er blevet opdateret siden 1987. ”Det er udfordrende at udarbejde modeller, når tallene ikke er blevet opdateret i næsten 30 år.”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Det er kommunerne, der ifølge lovgivningen er ansvarlige for indberetningen af udledte mængder fra punktkilder, bl.a. fra regnvandsbetingede udløb til PULS-databasen. Det er Miljøstyrelsens opfattelse, at indberetningerne løbende forbedres, herunder med målinger og forbedringer af data og modeller til at opgøre udledningen, de steder, hvor der ikke foreligger målinger. Miljøstyrelsen er i løbende dialog med kommunerne om de indberettede data.

Det nationale overvågningsprogram for regnbetingede udledninger supplerer indberetningerne fra kommunerne. De parametre, der måles på, opdateres med det nye program, men antallet af anlæg og prøver omfattet af denne supplerende overvågning er uændret.

Det er således ikke Miljøstyrelsens opfattelse, at opgørelser af udledninger fra punktkilder, herunder RBU, ikke er forbedret gennem de sidste årtier.

Programmet for overvågningen af miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) fra punktkilder skal klarlægge hvilke MFS, der udledes i betydende mængder til marine og ferske vandområder, og resultater herfra anvendes til at justere den øvrige overvågning af MFS i disse områder. Desuden anvendes resultaterne til kildeopsporing og til beregning af typetal. De parametre, der måles på, opdateres med det nye program, men antallet af anlæg og prøver omfattet af denne supplerende overvågning er uændret.

Miljøstyrelsen har på baggrund af data fra det nationale overvågningsprogram 2000-2020 udgivet rapporten ”Typetal for miljøfarlige forurenende stoffer i regnbetingede udledninger”⁹. For renseanlæg har Miljøstyrelsen på baggrund af data fra det nationale overvågningsprogram 1998-2019 udgivet rapporten ”Nøgletal for miljøfarlige forurenende stoffer i spildevand fra renseanlæg”¹⁰.

Typetallene for fosfor er i 2019 ændret for Regnbetingede udløb, Renseanlæg og Spredt bebyggelse, på baggrund af de seneste 20 års målinger. For kvælstof og organisk stof viser de

⁹ <https://mst.dk/service/publikationer/publikationsarkiv/2022/feb/typetal-for-miljoefarlige-forurenende-stoffer-i-regnbetingede-udledninger/>

¹⁰ <https://mst.dk/service/publikationer/publikationsarkiv/2021/mar/noegletal-for-miljoefarlige-forurenende-stoffer-i-spildevand-fra-renseanlaeg/>

seneste års målinger god overensstemmelse med de gældende typetal og de er derfor ikke ændret.

Programmet for overvågningen af MFS i udledninger fra punktkilder skal klarlægge hvilke MFS, der udledes i betydende mængder til marine og ferske vandområder, og resultater herfra anvendes til at justere overvågningen af forekomsten af MFS i disse områder. Desuden anvendes resultaterne til kildeopsporing og til beregning af typetal, der beskriver niveauerne for udledningen fra forskellige typer af punktkilder.

2.5.3 Jordforureningskilder

Bæredygtigt Landbrug (BL) finder det problematisk, at der ikke overvåges ved kendte jordforureningskilder i NOVANA-overvågningen, da udledning af stoffer fra disse, kan have en betydelige indvirkning på vandmiljøet.

BL mener desuden, at der bør være mindre fokus på afstrømningen fra diffus afstrømning fra landbrugsarealer og større fokus på MFS fra forskellige menneskelige aktiviteter, da det er vigtigt at kunne beskrive, hvad der kommer fra landbrug, rensed spildevand, regnbetingede udløb og det åbne land. BL opfordrer til, at alle relevante områder overvåges årligt og udtrykker bekymring for hvorvidt de modeller, der bruges i VMP III, til beregning af områder uden målinger, har mange fejl.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Det nationale overvågningsprogram er for så vidt angår overfladevandområder helt overordnet tilrettelagt med henblik på at tilvejebringe et generelt overblik over miljøtilstanden i vandområderne og følge udviklingen heri. I den forbindelse overvåges også konsekvenser af forskellige typer af påvirkninger af miljøtilstanden, herunder er det relevant at se på såvel diffus afstrømning, som udledninger fra forskellige typer af punktkilder.

Overvågningen af miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) i vandløb er således på nogle stationer (operationelle) målrettet de påvirkningstyper (landbrug og renseanlæg/RBU), der er i oplandet, hvilket betyder, at det er forskellige miljøfarlige forurenende stoffer, der er fokus på (Bilag 6.1c i programbeskrivelsen). På andre stationer (kontrol og operationel supplerende) skeles ikke til påvirkningstypen.

NOVANA omfatter imidlertid ikke tilsyn eller undersøgelser forbundet med tilsyn med konkrete udledninger eller undersøgelser af påvirkning, som følge af konkrete jordforureninger, omfattet af den offentlige indsats. Resultater fra undersøgelser ved konkrete udledninger, kan inddrages i vurdering af tilstanden i vandområderne i det omfang, resultaterne er relevante og af tilstrækkelig kvalitet. Se også høringssvar fra Danske Regioner, hvoraf det fremgår, at den viden, som regionerne indsamler og udstiller i VanDa i forbindelse med undersøgelser ved jordforureninger kan inddrages i tilstandsvurderingerne af vandområderne, såfremt de lever op til kriterierne i bilag 4 i retningslinjerne for udarbejdelse af vandområdeplaner 2021-2027¹¹.

Miljøministeriet arbejder via strategien for miljøfarlige stoffer på at øge andelen af vandløb, hvor der er viden om forekomst af miljøfarlige forurenende stoffer, markant. Miljøstyrelsen arbejder blandt andet med at udvikle modeller til at estimere koncentrationer af miljøfarlige stoffer i overfladevandområder, hvor der ikke måles. Konkret arbejder styrelsen på at udvikle en

---

¹¹ <https://mim.dk/media/235112/retningslinjer-for-udarbejdelse-af-vp3.pdf>

model til at estimere koncentrationer af metaller i vandløb ud fra bl.a. overvågningsdata og arealanvendelse. I tillæg til arbejdet med at supplere måleresultaterne med modellering deltager Miljøstyrelsen i flere projekter med henblik på at forbedre den eksisterende viden om miljøfarlige stoffer.

2.5.4 Overvågning iht. Vandrammedirektivet

Bæredygtig Landbrug (BL) vurderer, at datagrundlaget for Miljøfarlige stoffer i den foregående overvågnings periode har været mangelfuldt, med kun én måling over 5 år i udvalgte områder, og opfordrer til, at alle relevante områder overvåges årligt.

BL anfører desuden, at ”der oven på PFAS-skandalen og Rigsrevisionens kritik i april 2023, tages fornyet politisk stilling til prioriteringen af de økonomiske midler i vandområdeplanerne, hvor det synes oplagt at opprioritere målinger af farlig kemi og om nødvendigt nedprioritere indsatser som projekter med genslyngninger af vandløb m.v.”

Endelig anføres, at manglende målinger betragtes som direktivstridigt, jf. Vandrammedirektivets bilag V.

Dansk Industri (DI) ”(...) antager, at Danmark med det reviderede NOVANA program bliver i stand til at leve op til vandrammedirektivets monitoringsforpligtelser.”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Som det fremgår af ovenstående, arbejder Miljøstyrelsen via strategien for miljøfarlige stoffer på at øge andelen af vandløb, hvor der er viden om forekomst af miljøfarlige forurenende stoffer, markant. Styrelsen arbejder blandt andet med at udvikle modeller til at estimere koncentrationer af miljøfarlige stoffer i overfladevandområder, hvor der ikke måles. Konkret arbejder Miljøstyrelsen på at udvikle en model til at estimere koncentrationer af metaller i vandløb ud fra bl.a. overvågningsdata og arealanvendelse. I tillæg til arbejdet med at supplere måleresultaterne med modellering deltager Miljøstyrelsen i flere projekter med henblik på at forbedre den eksisterende viden om miljøfarlige stoffer.

Den oven for beskrevne udvikling af viden om forekomsten af miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevandområder, herunder de ferske vandområder, vil blive anvendt i de løbende justeringer af NOVANA, særligt de justeringer, som vil følge af den forventede vedtagelse af det forslag til direktiv om ændringer af Vandrammedirektivet, grundvandsdirektivet og direktiv om miljøkvalitetskrav, Kommissionen har fremlagt 26. oktober 2022.

I Vandrammedirektivets bilag V, der fastsætter de detaljerede krav til overvågningen, er overvågningens formål ekspliciteret. Det fremgår her, at overvågningen af overfladevandområder skal ”give et sammenhængende og omfattende overblik over den økologiske og kemiske tilstand inden for hvert vandløbsopland...”. Direktivet hindrer ikke eksempelvis gruppering af vandområderne og indeholder ikke krav til, at der skal foretages målinger i alle vandområder.

Der arbejdes i øvrigt allerede på flere områder på en yderligere sikring af repræsentative målinger af miljøfarlige stoffer, herunder en bearbejdning af de yderligere data, der er indkommet gennem de seneste års øgede overvågning af miljøfarlige stoffer, netop med henblik på at få den fagligt mest solide overvågning.

2.5.5 Kemisk tilstand i vandløb

Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) opfordrer ”Miljøstyrelsen til at få kortlagt den kemiske tilstand i de vandløb, hvor tilstanden i dag er ukendt”. DSFF mener, at der fremover vil være større fokus på recipienternes tilstand efter en klagenævnsafgørelse, især sikkert den kemiske. ”Er den kemiske tilstand ukendt i recipienten, vil det desuden være yderst vanskeligt at meddele udledningstilladelse”, bemærker DSFF.

Dansk Industri (DI) ”(...) antager ligeledes, at Miljøstyrelsen har draget omsorg for en øget indsats for at kortlægge og dokumentere den kemiske tilstand i vandmiljøet, så øget viden bliver indhentet på disse områder.”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen har som led i Strategien for miljøfarlige stoffer iværksat eller planlægger iværksættelse af en række initiativer og målinger, som har til formål at få et bedre overblik over forureninger med miljøfarlige forurenende stoffer og opnå et tilstrækkeligt vidensgrundlag til at kunne beslutte de nødvendige indsatser i vandområdeplanerne. Derudover er der igangsat et større arbejde med at udvikle modeller, som kan bruges til at vurdere stofkoncentrationen i områder, hvor der ikke er foretaget målinger. Der arbejdes konkret på en model, som skal kunne vurdere koncentrationen af metaller i vandløb.

Miljøstyrelsen har udarbejdet en FAQ med svar på de hyppigst stillede spørgsmål i forbindelse med udledning af miljøfarlige forurenende stoffer til vandmiljøet, som skal understøtte kommunernes arbejde med udarbejdelse af udledningstilladelser¹². Miljøstyrelsen opdaterer bekendtgørelsen og FAQ'en på Miljøstyrelsens hjemmeside løbende på baggrund af ny viden.

Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) forventer, at ”Miljøstyrelsen, sammen med landets kommuner, vil gøre en ekstra indsats for registrering og lovliggørelse af overløb samt andre punktkilder”.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøministeren har skrevet til alle kommuner, at de skal sikre, at der er tilladelser til alle overløbsbygværker. Det er styrelsens opfattelse, at kommunerne er ved at følge op på opfordringen.

2.5.6 MFS i det marine sediment

Tænketanken Hav (TTH) bemærker, at der ikke indgår overvågning af miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) i det marine sediment i den kommende planperiode fra 2023-27 og udtrykker bekymring for manglen på viden om tilstedeværelsen og omfanget af miljøfremmede og forurenende stoffer i det marine sediment.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen kan oplyse, at overvågning af miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) i marint sediment indgår i NOVANA programmet for 2023-27, dette er beskrevet i kapitel 6. Overvågningen af MFS i marint sediment indgik tidligere i delprogrammet for hav og fjord, men i 2022 blev der oprettet et selvstændigt delprogram for overvågning af MFS i overfladevand og punktkilder. Ved at samle overvågningen af MFS i et delprogram for overfladevand forventes det, at der kan opnås en mere omfattende synergi på tværs af medierne (hav og fjord, vandløb, sø og punktkilder). Overvågning af MFS under Havstrategidirektivet ligger dog fortsat under delprogrammet for hav og fjord.

---

¹² <https://mst.dk/natur-vand/vand-i-hverdagen/spildevand/hvad-er-spildevand-og-hvorfor-reenser-vi-det/spoergsmaal-og-svar-om-miljoekvalitetskrav/>

2.6 Delprogrammet for Stoftransport og Landovervågning (LOOP)

2.6.1 Analyser af N og P

Høringssvar fra Bæredygtigt Landbrug (BL) berører sammenhæng mellem udledningen af kvælstof (N) og fosfor (P) og deres indbyrdes betydning for vandmiljøet. BL bemærker, at der skal kigges på forholdet mellem N og P og ikke som særskilte parametre.

Miljøstyrelsens bemærkninger

I NOVANA-programmet 2023-27 indgår i delprogrammet for Stoftransport og Landovervågning både analyser af N og P (jf. bilag 5.1 og 5.2).

Alle kystvande er følsomme over for næringsstofferne kvælstof og fosfor, og det er det begrænsende næringsstof (dvs. det næringsstof, der er for lidt af i forhold til algernes behov), som bestemmer algernes biomasse og produktion. Som det fremgår af den årlige NOVANA overvågningsrapport for de marine områder, er både kvælstof og fosfor begrænsende for algevæksten i den produktive periode marts-september.

I forskningsinstitutionernes undersøgelser, der ligger til grund for fastlæggelse af målbelastninger og indsatsbehov i vandområdeplanerne i forhold til næringsstofudledninger, indgår betydningen af såvel kvælstof- som fosfortilførslen til kystvandene. Undersøgelserne viser, at såvel fosfor- som kvælstoftilførslen har betydning for miljøtilstanden i de marine vandområder i Danmark.

Miljøstyrelsens nyudviklede marine økosystemmodel-kompleks anvendes af forskerne til fastlæggelse af målbelastninger (og deraf afledt indsatsbehov) for såvel kvælstof som fosfor relateret de enkelte kystvande. Målbelastninger udtrykker det maksimale næringsstofbelastningsniveau som understøtter, at der kan opnås god økologisk tilstand i kystvandene. Modelkomplekset dækker alle kystvande i Danmark og inddrager betydningen af næringsstofpåvirkningen (kvælstof og fosfor) fra såvel Danmark (NOVANA-programmets målinger) som andre lande. Modelkomplekset inddrager beskrivelser af de enkelte vandområders udformning og bundforhold, beskrivelser af vandbevægelser imellem kystvandene og farvandsområderne, lagdelingsforhold, placering af udledningspunkter samt sæsonvariation i landbaseret og atmosfærisk næringsstofpåvirkning mm.

Vandplanundersøgelserne viser, at de danske kystvande er følsomme for såvel fosfor som kvælstof, men at der af hensyn til at sikre, at der kan opnås god økologisk tilstand i kystvandene, er særligt behov for en yderligere reduktion i kvælstoftilførslen i forhold til danske næringsstoffkilder.

Høringssvar fra Bæredygtigt Landbrug (BL) efterspørger, hvorfor LOOP-oplandene ikke bliver brugt til at undersøge miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) i vandprøver, da landbruget i høj grad er mistænkt for at udlede MFS.

Desuden spørges om opgørelse af opløst organisk fosfor (P) som forskellen mellem opløst total P og opløst ortho-P målt i felten er en korrekt metode, og hvilken videnskabelig betydning det har.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Det primære formål med landovervågning er overvågning i medfør af nitratdirektivet, herunder overvågning i henhold til kvævgundtagelsen. Kortlægningen i LOOP af sammenhængen mellem

dyrkningspraksis og transport af næringsstoffer bidrager med data, der bl.a. beskriver omsætning og transport af næringsstoffer i relation til virkemidler mv.

Overvågning af miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) er løbende blevet tilpasset de forvaltningsmæssige forpligtelser i henhold til bl.a. Vandrammedirektivet og bidrager her til at beskrive tilstand og udvikling i vandområder og grundvandsforekomster.

Overvågningen af MFS i vandmedier og punktkilder bidrager også til grundlaget for forvaltningsmæssige tiltag og i dokumentationen af effekterne heraf. Hvis der med MFS mere specifikt menes pesticider og spørgsmålet om tab af disse stoffer fra dyrkede arealer, foregår en mere systematisk kortlægning i varslingsystemet for udvaskning af pesticider til grundvand (VAP). VAP er et monitoringsprogram, som har to overordnede formål:

- At undersøge og varsle tidligt om godkendte pesticider eller deres nedbrydningsprodukter udvaskes til ungt grundvand i koncentrationer over grænseværdien.
- At forbedre og formidle det videnskabelige grundlag til optimering af de danske myndigheders godkendelses- og reguleringsprocedurer af pesticider på baggrund af de indsamlede monitoreringsdata.

I fht. opgørelse af opløst organisk fosfor som forskellen mellem opløst total P og opløst ortho-P bygger metoden på en vurdering af, at den opløste form af fosfor primært forekommer som enten opløst organisk stof eller opløst ortho-P (PO₄). Metoden vurderes at kunne anvendes til formålet, og resultaterne af undersøgelserne udført med denne metode er flere gange anvendt af de videnskabelige medarbejdere på Aarhus Universitet i NOVANA-afrapporteringerne. Se f.eks. fagrapporten om Landovervågning, NOVANA 2021 fra Aarhus Universitet¹³.

2.7 Delprogrammet for grundvand

Delprogrammet for grundvand har behandlet høringsvaret fra Danske Regioner (DR).

DR ønsker en god dialog og gensidig orientering om resultater vedr. ”miljøfremmede stoffer” (MFS) fra de overvågningsprogrammer, som udføres af forskellige myndigheder og anfører at NOVANA-programmet i højere grad bør ”gennemføres i et koordineret samspil med regionernes opgaver. Ikke kun på overfladevandsområdet, men også på grundvandsområdet.”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen er absolut enig i, at det er en stor fordel, at data vedrørende undersøgelser for miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) udført af forskellige parter findes i de fælles offentlige databaser. Dette har f.eks. gjort det muligt at inddrage regionernes fund af pesticider ved overvejelserne i relation til massescreening for pesticider i grundvandsovervågningen 2019-2022, ligesom regionernes data har været en væsentlig del af grundlaget for de seneste tilstandsvurderinger af grundvandsforekomsterne mht. MFS.

Miljøstyrelsen er tilsvarende enig i værdien af gensidig dialog og orientering. Til eksempel er det fra Miljøstyrelsens side hensigten at informere den relevante kommune og region i det omfang, der i grundvandsovervågningen findes miljøfremmede stoffer, der ikke tidligere er fundet i betydende koncentration på det pågældende sted. Denne praksis vil svare til den information af regioner og kommuner, der skete i forbindelse med indførelsen af analyse for de 22 PFAS'er med nye lave detektionsgrænser. Miljøstyrelsen ser tilsvarende gerne, at Danske Regioner (DR) informerer om

¹³ <https://dce2.au.dk/pub/SR526.pdf>

kendskab til nye stoffer, der kunne være relevante i grundvandsovervågningsammenhæng, f.eks. ved møder i Vandpanelet.

Hvad angår overvågning af punktkilder, så er formålet med NOVANA grundvandsovervågningen at beskrive den generelle tilstand i grundvandet og den diffuse påvirkning af grundvandet. Samtidig repræsenterer de borer, der anvendes til NOVANA grundvandsovervågningen, i mange tilfælde lange tidsserier og en væsentlig økonomisk værdi. Grundvandsovervågningen hverken kan eller skal således flyttes rundt og målrettes punktkildeovervågning, men bidrager sammen med data fra vandværkernes boringskontrol og regionernes jordforureningsundersøgelser til et samlet billede af grundvandets tilstand.

2.8 Delprogrammet for vandløb

Der er kommet to høringssvar fra hhv. WWF Verdensnaturfonden (WWF) og Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF), som vurderes at indeholde bemærkninger til delprogrammet for vandløb.

WWF mener, at ”der skal øremærkes midler til at sikre manglende data for kvalitetselementer. God økologisk tilstand skal opnås i 2027, men der mangler fortsat data for flere kvalitetselementer, og der er ikke lagt op til, at disse data indsamles i det nye nationale overvågningsprogram for 2023-2027. Dette betyder, at man reelt ikke kan sikre god tilstand. Det er derfor vigtigt, at der i det kommende års finanslov afsættes midler til at sikre indsamling af denne viden. Således vil dataindsamlingen som minimum kunne indgå i det næste NOVANA-program, som starter i 2028.”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Der er sket en øget ressourcetildeling til vandløbsprogrammet i perioden 2023-27 med henblik på at opnå viden om tilstand for alle relevante kvalitetselementer i alle vandområder ved udgangen af 2027.

Data indgår i vandområdeplanernes tilstandsvurderinger og beskriver dermed, hvorvidt der opnås målopfyldelse. I vandområdeplanerne beskrives indsatsprogrammer, der understøtter opnåelse af god tilstand. Der er i Vandområdeplanerne for 2021-2027 planlagt en væsentlig indsats i forhold til både fysiske forbedringer og forbedring af vandkvaliteten. En nærmere beskrivelse af indsatsprogrammerne kan ses på Miljøministeriets hjemmeside¹⁴.

WWF Verdensnaturfonden mener, at ”programmet bør genbesøges halvvejs, dvs. i 2025. Med henvisning til at fristen for opnåelse af god økologisk tilstand er i 2027 i vandrammedirektivet, og at programmet kører til 2027, bør der indlægges en midtvejsstatus, hvor der evalueres, om det faktisk går i den rigtige retning, og om planerne fungerer.”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Det er hensigten, at der foretages et genbesøg af indsatsprogrammet i vandområdeplanerne. Ved et genbesøg i 2023/24 vil ny viden fra en række udviklingsprojekter blive inddraget i en beslutning, der skal sikre, at Danmark efterlever EU's Vandrammedirektiv. Vandområdeplanerne er således opdelt i to spor: 1) Et implementeringsspor, hvor der iværksættes kendte, veldokumenterede indsatser, hvor det fornødne faglige grundlag for indsatserne er på plads. 2) Et udviklingsspor, som skal sikre grundlag for stillingtagen og gennemførelse af resterende indsatser frem mod 2027.

---

¹⁴ <https://mim.dk/natur/vand/vores-vandmiljoe/vandomraadeplanerne-2021-2027/>

Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) påpeger ”der er forsat mange målsatte vandløb, hvor et eller flere af de 4 biologiske miljømål endnu er ukendt”.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøstyrelsen er opmærksom på ukendt tilstand i vandområder. Programmet for 2023-27 er sammensat således, at alle vandområder vil have kendt tilstand ved udgangen af 2027.

DSFF påpeger endvidere i forhold til kontrolovervågningen, at ”de nyeste data, der danner grundlaget for Basisanalysens tilstandsvurdering, stammer fra 2018. DSFF finder det er meget utilfredsstillende, når mere end 5 1/2 år gamle data danner grundlag for indsatser i vandområdeplan 2021-27, der blev offentliggjort den 15. juni 2023”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Miljøministeriet har i det omfang, det har været praktisk muligt, inddraget de nyeste data ved udarbejdelsen af VP3 (2021-2027). Vandområdernes økologiske tilstand er vurderet ud fra de oplysninger, der er tilgængelige og har været praktisk mulige at inddrage. Vurderingen revideres løbende sammen med det øvrige grundlag for vandplanlægningen hvert 6. år, herunder ved inddragelse af oplysninger om kvalitetselementer, der ikke tidligere er indgået i tilstandsvurderingen.

Overvågningsperioderne følger perioden for Vandområdeplanerne. Tilstandsvurderingen i basisanalyserne påbegyndes ca. 2 år inde i en ny periode, og vil således bruge kvalitetssikrede overvågningsdata, som er indsamlet i en 6 års periode op hertil.

DSFF konstaterer, uagtet en lang række oplyste undersøgelser/prøvetagninger, at der mangler og forsat vil mangle data for tilstanden i de danske vandløb. ”Specielt er tilstanden for fisk ukendt i mange vandområder omfattet af vandområdeplanerne”.

Miljøstyrelsens bemærkninger

I NOVANA-programmet for 2023-27 er overvågningen af vandområder i ukendt tilstand opprioriteret. Det gælder især for fisk, vandplanter og kiselalger. Det forventes, at alle vandområder ved udgangen af 2027 vil være i kendt tilstand for alle relevante kvalitetselementer.

2.8.1 Overvågning i henhold til habitatdirektivet

Danmarks Sportsfiskerforbund (DSFF) bemærker, i relation til naturtypen 3260 ’Vandløb med vandplanter’, at manglende viden i forhold til tilstanden for planter er endnu større end viden om målopfyldelse for fisk.

Miljøstyrelsens bemærkninger

Naturtypen 3260 ’Vandløb med vandplanter’ kortlægges i perioden 2023-27 i habitatområder med naturtypen på udpegningsgrundlaget. Som en del af kortlægningen vil tilstand og trusler for naturtypen blive undersøgt. Kontrolovervågning af naturtypen sker inden for og uden for habitatområder, og er sammenfaldende med vandplanteundersøgelser under Vandrammedirektivet (kontrolovervågning).

Vandplanter overvåges i henhold til Vandrammedirektivet, hvor tilstanden tilvejebringes i de målsatte vandområder (kontrol- og operationel overvågning).

DSFF opfordrer til ”at undersøgelser af de 3 fiskearter snæbel, flodlampret og havlampret opprioriteres væsentlig. Manglende viden om dem, giver ofte anledning til tvivl i forbindelse med udarbejdelse af væsentlighedsvurderinger samt habitatkonsekvensvurderinger”

Miljøstyrelsens bemærkninger

Snæbel er blevet overvåget intensivt i forrige overvågningsperiode i Vidå og Ribe Å systemerne, og artens forekomst er desuden kortlagt i de øvrige større vandsystemer med udløb i Vadehavet. Hvad angår hav- og flodlampret, er der i perioden 2023-27 planlagt kortlægning af levesteder og overvågning af arterne.

2.9 Delprogrammet for luft

Der er ikke modtaget høringssvar med relevans for delprogrammet for luft, og ansvarlige på delprogrammet har som følge heraf vurderet, at der ikke er tilføjelser til høringsnotatet.